

Ν. Ι. Λομπατσέφσκι
“Διαλεκτικά Έργα”
(μετάφραση Κ. Φιλιππίδη)

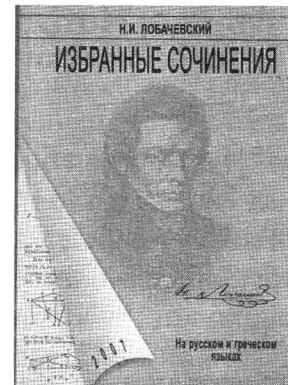
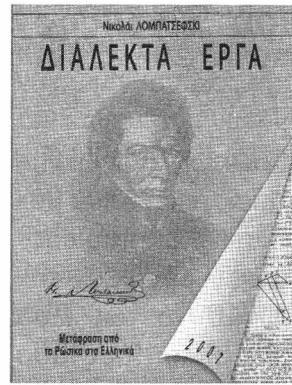
Ένα βιβλίο γνώσης είναι προϊόν μιας πολιτιστικά καλλιεργημένης πνευματικότητας. Είτε πρόκειται για λογοτεχνικό έργο είτε για επιστημονικό, το πρώτο που αποκομίζει κανείς απ' αυτό είναι η πολιτιστική του αξία. Δεν είναι πολιτιστική η αξία των “Στοιχείων” του Ευκλείδη, όπως και του Ομήρου η “Ιλιάδα” και η “Οδύσσεια”; Και βέβαια πάντα αναζητούμε ένα βιβλίο, όπου το έργο που θα συναντήσουμε να έχει μια όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αξία.

Τέτοιο βιβλίο, του οποίου την προσφορά στον ανθρώπινο πολιτισμό δεν μπορεί να τη σβήσει ο χρόνος, έχει εκδοθεί από το ρωσικό Πανεπιστήμιο “Ν.Ι. Λομπατσέφσκι” της πόλης Νίζνι Νόβγκοροντ – από τα πρώτα δέκα αξιόσημαντα πανεπιστήμια της χώρας. Ο τίτλος του είναι “**Ν.Ι. Λομπατσέφσκι. Διαλεκτικά έργα – Ν.Θ. Λομπατσέφσκι. Ιζόβραννιε προιζβεδεμια**”. Ναι, σωστά. Ο τίτλος του είναι δίγλωσσος: ελληνο-ρωσικός – όπως και το περιεχόμενό του: στη δεξιά σελίδα το ρώσικο πρωτότυπο και στην αριστερή σελίδα η αντίστοιχη μετάφραση στα ελληνικά. Με τον τρόπο αυτό η έκδοση θέλει να υπογραμμίσει την ισάξια θέση του έργου του Ρώσου γεωμέτρη Ν.Ι. Λομπατσέφσκι (1976 – 1856) δίπλα στον πνευματικό του δάσκαλο Έλληνα γεωμέτρη, τον Ευκλείδη. Η έκδοση αφιερώνεται στα 90χρονα του Πανεπιστημίου “Ν.Ι. Λομπατσέφσκι” και στα 150 χρόνια από το θάνατο του τιμονιέρη των σύγχρονων Μαθηματικών, του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι.

Τα Άπαντα του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι για πρώτη φορά εκδόθηκαν στα 1946-1951 μετά από απόφαση της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ το 1943. Την έκδοση των “ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ” τη διακρίνουν απ' όλες τις υπάρχουσες μέχρι σήμερα στη διεθνή βιβλιογραφία, πλην της ρωσικής, δύο χαρακτηριστικά: η γλώσσα και η φιλοσοφία.

1. Για πρώτη φορά στα 185 χρόνια μετά από

*Σόφια Αλεξάντροβνα Γιανόφσκαγια (31.01.1896 – 24.10.1966) – βασικός πολιτικός και επιστημονικός παράγοντας στην ίδρυση στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας της σοβιετικής σχολής Ιστορίας των Μαθηματικών (δεκαετία του 1930) και Μαθηματικής Λογικής (1943): μελετήτρια, μαζί με τον μαθητή της Ρύμνικοφ Κ.Α., των “*Μαθηματικών χειρογράφων*” του Κ. Μαρξ.

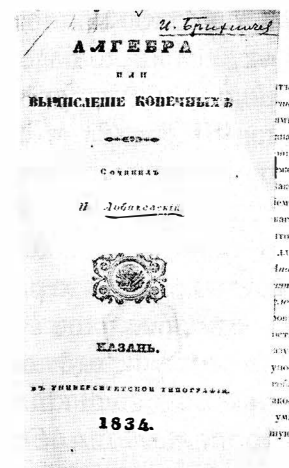
την επαναστατική ανατροπή της ευκλείδειας γεωμετρίας από το Ν.Ι. Λομπατσέφσκι εκδίδονται τα γεωμετρικά του έργα στη “μητρική τους” γλώσσα – στα ελληνικά. Θα μπορούσε να πει κανείς πως έτσι μπήκε ηθική τάξη στην ουσιαστική αναγνώριση της πανανθρώπινης αξίας ενός έργου της μαθηματικής σκέψης του ρωσικού πολιτισμού. Αναπτυσσόταν παράλληλα και αντίθετα από το δυτικό πολιτισμό και τα πρότυπά του στις τάξεις της ρωσικής πλουτοκρατίας. Χωρίς την κατανόηση της τελευταίας αυτής σήμανσης δεν είναι δυνατόν να εξηγηθεί το “ανεξήγητο” μέχρι σήμερα : το “αδιανόητο” της ανακάλυψης της μη-ευκλείδειας γεωμετρίας έξω από τον πολιτισμό της Ευρώπης, στα βάθη της χώρας των μουζίκων. Διαφορετικά θα πρέπει να καταφύγουμε στην υποδοχή του τυχαίου της ανακάλυψης, του μοιραίου ή, στην καλύτερη περίπτωση, στις υποκειμενικές πλατωνικής φύσης ικανότητες του εγκεφάλου του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι. Δεν είναι μυστικό πως μια τέτοια αντίληψη για το γεγονός της συγκεκριμένης ανακάλυψης έχει διχοθετήσει ο φιλόσοφος Πουανκαρέ. Σημαδιακό ότι μαζί με πολλούς άλλους ευρωπαίους-εγκεφάλους περιορίστηκαν στο να εκφράσουν απλά και μόνο με ένα κοινότυπο τηλεγράφημα τα συγχαρητήρια για το Ρώσο επαναστάτη της επιστήμης στα 100χρονα από τη γέννησή του. Σχετικά με αυτήν την πουανκάρια απαξιωτική για το ρώσικο πολιτισμό στρέβλωση της επιστημονικής πραγματικότητας η Σόφια Γιανόφσκαγια* κάνει μεθοδολογική έκκληση: «*Ν' αποκαλυφθεί αυτή η ιδεαλιστική αναλήθεια για τη ρωσική επιστήμη και για έναν από τους γίγαντες εκπροσώπους της, να παρακολουθηθεί η ερχόμενη από το Μ.Β. Λομονόσοφ** υλιστική γραμμή της ρωσικής φυσιογνωσίας και των Μαθηματικών, που οδήγησε στην επαναστατική ανακάλυψη του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι, αποτελεί ευγενές καθήκον για τους σοβιετικούς μαθη-*

ματικούς.»¹ (Η υπογράμμιση του μεταφραστή). Εδώ βλέπουμε να τονίζεται η συγκεκριμένη έκφραση στην επιστήμη, της ιστορικά διαμορφωμένης γραμμής αντιπαράθεσης με τον αστικό Δυτικό πολιτισμό^{***}. Δυστυχώς και μέχρι σήμερα το καθήκον αυτό της σοσιαλιστικής επιστήμης δεν έχει διεκπεραιωθεί. Είναι ένα κενό στο έργο των σοβιετικών μαθηματικών, που πριν αρκετά χρόνια έφερε στη σκέψη την ιδέα για "επανεκκίνηση" του καθήκοντος με μία κατάλληλη έκδοση.

2. Στο ίδιο, προγραμματικό για τη σοβιετική μεθοδολογία των Μαθηματικών, άρθρο της η Σόφια Γιανόφσκαγια απαριθμεί μια σειρά και άλλα ζητήματα που θέτει προς επίλυση και με τη λύση των οποίων η συγγραφέας ελπίζει ότι με κολεκτιβιστική εργασία, βασισμένη στις δημοκρατικές αρχές της κριτικής και αυτοκριτικής, οι σοβιετικοί μελετητές γρήγορα θα καταφέρουν να γράψουν βιβλίο άξιο να φέρει τον τίτλο "Η προοδευτική υλιστική κοσμοαντίληψη του μεγάλου Ρώσου μαθηματικού Ν.Ι. Λομπατσέφσκι". Βέβαια το βιβλίο αυτό δε γράφτηκε. Αποδείχτηκε όχι και τόσο εύκολο ακόμη και για την καταξιωμένη ιστορικά σοβιετική σχολή των Μαθηματικών. Οι λόγοι θα είναι μάλλον και αντικειμενικοί. Π.χ. είναι γνωστό πως μέχρι σήμερα στην Ιστορία των Μαθηματικών υπήρχε σχεδόν κενό στη γνώση της ιστορίας της Λογικής στην περίοδο της Γαλλικής επανάστασης και στην εποχή του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι.² Τούτο έχει όμως άμεση σχέση με το πρόβλημα της θεμελίωσης των Μαθηματικών που βοού-

σε εκείνο τον καιρό και το συνειδητοποιούσε ο ίδιος ο Ν.Ι. Λομπατσέφσκι.^{****} Είναι το κύριο ιστορικό και επιστημολογικό φόντο που ανάδειξε το Ρώσο γεωμέτρη στο πάνθεον της επιστήμης. Πρέπει ιδιαίτερα να θυμίσουμε πως δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι στο πλαίσιο αυτό και με κινητήρα τις κοινωνικοπολιτιστικές θύελλες της εποχής (Διαφωτισμός, Γαλλική επανάσταση, Παλινόρθωση, Ναπολεόντειοι πολέμοι, Ιερά Συμμαχία) αναδύθηκαν όλες οι κλασικές γεωμετρίες: η Αναλυτική του Ντεκάρτ, η Προβολική των Ντεζάργκ και Πασκάλ, η Παραστατική του Μόνζ. Όλες όμως, μέχρι την ανακάλυψη του Λομπατσέφσκι, στη βάση τους έχουν τη Γεωμετρία του Ευκλείδη κι αποτελούν μέρος της. Ακόμα και ο φυσικός χώρος του Νεύτωνα ταυτιζόταν με το γεωμετρικό χώρο του Ευκλείδη.

Έχει γίνει πια αρκετή δουλειά για την ιστορική πλευρά του ζητήματος. Και, απ' όσο επιτρέπεται να γνωρίζουμε, οι μελέτες αυτές μαζί με ορισμένες προσεγγίσεις και ξένων ερευνητών-μαθηματικών δίνουν τη βάση να διερευνηθεί το φιλοσοφικό και μεθοδολογικό περιεχόμενο της

^{**}**Μ.Β. Λομονόσοφ** (1711 -1765) – απόφοιτος της σλάβο-λατινο-ελληνικής ακαδημίας της Μόσχας, πρώτος Ρώσος ακαδημαϊκός φυσιοδίφης και ιστορικός, συνεπής συνεχιστής του υλιστικού ατομισμού του Δημόκριτου σε αντίθεση με τη μυστικιστική μεταφυσική του δασκάλου του Βόλφ. Πρώτος, 40 χρόνια πριν τον **Α.-Ι. Λαβυαζέ** (1743-1794), είχε ανακαλύψει το νόμο της διατήρησης της ύλης.

^{***} Στον τομέα της Φιλοσοφίας και της Κοινωνιολογίας την ίδια εποχή, μέχρι και τη δεκαετία του 1880, τη γραμμή αυτή την εκφράζανε ως κύριοι εκπρόσωποί της οι Αλεξάντρ Γκέρτσεν (1812 -1870) μέσα από το περιοδικό "Κόλοκολ" και Νικολάι Τσερνυσέφσκι (1828-1889) με βασικό του έργο το "Τι να κάνουμε". Διαμορφώνονταν μέσα από τη διαμάχη δυτικόφιλων και σλαβόφιλων. Μια διαμάχη που τις απαρχές της τις βρίσκουμε στη Ρωσία του Κιέβου και εκτείνεται μέχρι τις μέρες μας. (Σήμερα πάντως κάποιος έχουν το θράσος να χαρακτηρίζουν ακόμη και το Β.Ι. Λένιν - Ουλιάνοφ "δυτικόφιλο" και τον Ι.Β. Στάλιν-Τζουγκασβίλι "σλαβόφιλο ενσαρκωτής της Ρωσικής

ιδέας". Ενώ την ίδια στιγμή, ως γνωστό, και οι δύο βρίσκονται στην ίδια υλιστική γραμμή, την, κατά τη Σόφια ιστορική γραμμή του Μ.Β. Λομονόσοφ).

^{****} Παρουσιάζουμε στην εικόνα το εξώφυλλο από την Εισαγωγή στην "Άλγεβρα είτε λογισμό των πεπερασμένων" (1834) όπου ο Λομπατσέφσκι δείχνει ολοφάνερα, δηλαδή συνειδητά, ότι το πρόβλημα της θεμελίωσης των Μαθηματικών το έβλεπε και πέρα από τη Γεωμετρία, και στην Άλγεβρα. Συνεπώς το πρόβλημα των παραλλήλων για τον Λομπατσέφσκι ήταν πρόβλημα μεθοδολογικό-φιλοσοφικό – κάτι που δεν απασχολούσε τον Γερμανό Κ. Γκάους ή και τον Ούγκρο Γιάνος Μπολιαή – δύο μνηστήρων της μη-ευκλείδειας γεωμετρίας.

Από το ίδιο απόσπασμα, μαζί και με τα συμπραζόμενα των ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ, επίσης συμπεραίνουμε εύκολα ότι ο γνωστικός και προικισμένος παιδαγωγός Μπαρτέλς δεν μπορούσε να υποδείξει τίποτε στο μαθητή του Λομπατσέφσκι σχετικά με το αίτημα των παραλλήλων, όπως διαδίδεται. Αυτό είναι άλλος ένας μύθος από τη σειρά των πουανκάρων ιστοριών.

ανακάλυψης του Λομπατσέφσκι και γενικότερα των μη-ευκλείδειων γεωμετριών. Η συμβολή της έκδοσης των *"ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ"* σ' αυτή την κατεύθυνση είναι αναμφισβήτητη.

3. Οι ιστορικές μελέτες αναδύουν τη νομοτελειακή πορεία εξέλιξης των φαινομένων. Για να την αποκαλύψουμε όμως, χρειάζεται η λογική αποκρυστάλλωσή της, η απαλλαγή της από δευτερεύοντα και τυχαία στοιχεία της κοινωνικής και επιστημονικής πρακτικής³. Τούτο δυσκολεύεται κατά πολύ χωρίς τη γνώση των μεθοδολογικών αναζητήσεων των ίδιων των πρωτεργατών του συγκεκριμένου ιστορικού γίγνεσθαι. Επιτρέπονται έτσι διάφορου είδους αντεπιστημονικές μέχρι και ιδεολογικά σκόπιμες παραχαράξεις της πραγματικότητας. Πάνω σε ένα τέτοιο κενό ιδιαίτερα παρασιτικά βιώνουν ο αγνωστικισμός και ο θετικισμός. Και τα δύο ώριμα τέκνα της εποχής του Λομπατσέφσκι: το ένα του παπαδισμού (βλ. *B.I. Λένιν για Καντ κ.ά.*), και το άλλο του τεχνοκρατικού ενθουσιασμού της προοδευτικής ανερχόμενης αστικής τάξης (βλ. *Μιλλ, Κοντ*). Έχει επομένως τεράστια επιστημονική σημασία το να γνωρίζει κανείς το αγωνιστικό επαναστατικό πάθος του Λομπατσέφσκι και, κυρίως, τη συνειδητή διαμάχη του με αυτά τα ρεύματα μέσα από το ίδιο το επιστημονικό του έργο. Μα ακριβώς η ανάδειξη αυτής της τιτάνιας μάχης που έδινε ο Λομπατσέφσκι είναι και ο **ύψιστος σκοπός** της έκδοσης των *"ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ"*. Νομίζουμε πως αυτός έγινε κατορθωτός με την ένταξη στο δεύτερο μέρος του βιβλίου **όλου** του μεθοδολογικού υλικού (της Γεωμετρίας) που επεξεργαζόταν ο Λομπατσέφσκι στο εισαγωγικό κυρίως μέρος όλων των έργων του. Αυτή η πρωτότυπη για την εποχή του ******** οργανική συνένωση της φιλοσοφικής σκέψης με την

**** Εποχή της Ιεράς Συμμαχίας με πρωτοκαθεδρία τον Τσάρο της Ρωσίας - το "νικητή" του Ναπολέοντα - με το διπλωματικό του εγκέφαλο τον Έλληνα Καποδίστρια. Η εποχή αυτή για το Λομπατσέφσκι ήταν ιδιαίτερα σκληρή, αφού ήταν αναγκασμένος ν' αντιμετωπίσει το πιο φοβερό όπλο της Ιεράς Συμμαχίας, την ιερατική-αστυνομική λογοκρισία, όπως βλέπουμε και στην επισυναπτόμενη εικόνα. Ακριβώς εκείνη ήταν η εποχή που έστειλε το βάρδο της παγκόσμιας λογοτεχνίας, το φιλέλληνα Α.Σ. Πούσκιν, στην εξορία. (Για την ιστορία: Είναι εξαιρετικά τιμητικό που ο Καποδίστριας ως ο πλησιέστερος αυλικός πρόσφερε τη διπλωματική του ικανότητα, ώστε ν' αποσπάσει από τον Τσάρο ευνοϊκές στην εξορία συνθήκες διαβίωσης στον ποιητή.) Αλλά και εκείνη που γέννησε, επειδή «δεν πήγαινε άλλο», τη θρυλική εξέγερση των Δεκεμβριστών

επιστημονική είναι από τα κυριότερα επαναστατικά και επιστημονικά χαρακτηριστικά του έργου του. Είναι άραγε τυχαίο που μέχρι σήμερα δεν έχουν δημοσιευτεί τα υλικά αυτά, τουλάχιστον στο σύνολό τους, στη διεθνή βιβλιογραφία, όπου ο θετικισμός χέρι-χέρι με το μυστικισμό δίνει και παίρνει; Επομένως θέλουμε να πιστεύουμε πως με την έκδοση των *"ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ"* πράγματι καλύπτεται ένα τεράστιο κενό στην επιστημονική βιβλιογραφία.

4. Είναι επιπλέον ευτυχές ότι αυτό γίνεται στην ελληνική γλώσσα, οπότε, εκτός των όσων ειπώθηκαν πιο πάνω, ο Έλληνας επιστήμονας και φοιτητής έχουν το πλεονέκτημα να πρωτοστατήσουν στο ευγενές έργο ανόρθωσης της επιστημονικής αλήθειας κι απ' αυτό το μετερίζι. Και δεν είναι κρυφό πως κι αυτός ήταν ένας από τους στόχους της μετάφρασης. Πολύ περισσότερο που ακόμη και σήμερα ακούμε από πανεπιστημιακούς καθηγητές πως αρκεί η μετάφραση του ενός και μόνο έργου που υπάρχει (σε μερικά μόνο αντίτυπα στις βιβλιοθήκες των πανεπιστημίων) στα ξένα (αγγλικά ή γερμανικά) το *"Γεωμετρικές μελέτες πάνω στη θεωρία των παραλλήλων"*. Προφανώς έτσι εκδηλώνεται η άγνοια για ένα γνωστό, κατά τα άλλα, έργο. Εκτός αυτού, όταν ένα έργο δεν αποτυπώνεται στη μητρική γλώσσα, τότε αυτό δεν μπορεί να γίνει χτήμα του λαού, δεν μπορεί να συμβάλει στην πολιτιστική του ανάπτυξη. Από την άποψη αυτή ας μας είναι παράδειγμα ο επιστημονικός και κοινωνικός πατριωτισμός του ίδιου του Ν.Ι. Λομπατσέφσκι. Πάντως ο επιμελητής της έκδοσης θεώρησε χρέος να ενταχθεί το έργο αυτό στα *"ΔΙΑΛΕΚΤΑ"*, και μάλιστα καλύπτει ολόκληρο το πρώτο και γεωμετρικό μέρος της έκδοσης. Αρκεί ν' αναφέρουμε την εκτίμηση του καθηγητή Κάγκαν

το 1825. Σίγουρα αυτή πολλαπλασίασε τις δυνάμεις του Λομπατσέφσκι, ο οποίος λες και έψαχνε την ευκαιρία για μια χαραμάδα αέρα, για να καταθέσει **αμέσως** (σε δύο μήνες, στις 23 Φλεβάρη του 1826), για πρώτη φορά την έτοιμη τουλάχιστον από το 1823 ανακάλυψή του.

***** **Κάγκαν Βενιαμίν Φιόντοροβιτς** (09.03.1869 – 08.05.1953) – σοβιετικός γεωμέτρης, Σχολιαστής και επιμελητής των γεωμετρικών έργων και των Απάντων του Λομπατσέφσκι Ν.Ι., καθηγητής των πανεπιστημίων της Οδησού και της Μόσχας *"Λομονόσοφ"*. Από το 1890 εκλαϊκεύει τα έργα του Λομπατσέφσκι Ν.Ι. Κατασκεύασε αξιωματικό σύστημα του Ευκλείδη παραπλήσιο με το σύστημα του Ρήμαν. Θεμελιωτής της σοβιετικής σχολής τακτικής διαφορικής γεωμετρίας. Βραβευμένος με το Κρατικό βραβείο της ΕΣΣΔ το 1943.

Β.Φ.***** πως το έργο αυτό αποτελεί «το κλειδί σε όλα τα έργα»⁴ του Λομπατσέφσκι και ότι «η συνθετική ανάπτυξη των στοιχείων μη-ευκλείδειας γεωμετρίας αυτού του τύπου ακόμα και ως τα τώρα διατηρεί το γενικό σχέδιο των "Γεωμετρικών μελετών", όπως και η κατασκευή των στοιχείων της συνήθους γεωμετρίας ως τα σήμερα φέρει επάνω της αποτύπωμα του σχεδίου του Ευκλείδη»³.

Βέβαια υπάρχουν και πανεπιστημιακοί, δε θα μπορούσε να είναι αλλιώς, που θερμά δέχτηκαν την απόπειρα έκδοσης των "ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ". Ο επιμελητής της έκδοσης αναφέρει τον καθηγητή του Πολυτεχνείου των Αθηνών κ. Μπαρτζώτα Δημοσθένη, η συγκατάθεση του οποίου για τη μετάφραση και η ενεργητικότητα του ήταν η αποφασιστική στιγμή για την έγκριση της έκδοσης από το Πανεπιστήμιο "Ν.Ι. Λομπατσέφσκι". Σημαντικός αποδείχτηκε ο ρόλος του βιβλίου "Ιστορία των Μαθηματικών" του ακαδημαϊκού μας Αρτεμιάδη Νικόλαου⁴. Αν και συνειδητοποιημένος πλατωνικός ο κ. Αρτεμιάδης Ν., εν τούτοις στο σημείο της συγκεκριμένης αλήθειας με τις εκτιμήσεις του για τα μεθοδολογικά πλεονεκτήματα του έργου του Λομπατσέφσκι έναντι άλλων ανταγωνιστών του, καθώς και με τις παρατηρήσεις του για τη θέση του Ευκλείδη ως προς το αίτημα των παραλλήλων, επιβεβαίωσε την ορθότητα των πορευόμενων από τη σοβιετική σχολή της Ιστορίας των Μαθηματικών πεποιθήσεων γι' αυτά τα ζητήματα. Η επιστημονική επικύρωση ενθάρρυνε τις προσπάθειες για την έκδοση των "ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ" και στα ελληνικά.

Αυτή η υποκειμενική πλευρά της έκδοσης κινδυνεύει να φαίνεται τυχαία και αυθαίρετη, αν δεν αναφερθεί και ο δρόμος που οδήγησε σ' αυτήν, κάτι που δυστυχώς δε συνηθίζεται στην επιστημονική δεοντολογία του κυρίαρχου θετικισμού. Πρόκειται για μια μακρόχρονη πορεία συσσώρευσης πολιτισμικών καταβολών, που διαμορφώνονταν στην ελληνική παροικία των πολιτικών προσφύγων στη Σοβιετική Ένωση. Εκεί έχουν ληφθεί οι πρώτες γνώσεις και αξίες της θεώρησης του κόσμου και κυρίως του σεβασμού στην επιστήμη και την κοινότητά της. Στη θεώρηση αυτή, σε αντίθεση με το σήμερα, γινόταν ιδιαίτερη διάκριση του Αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού, κυρίως για τις επιστημονικές του αξίες.

Όσο κι αν φαίνεται παράδοξο, η παρουσίαση του ελληνικού στοιχείου σ' αυτό το γενικό

πολιτιστικό περιβάλλον ήταν στο ύψος των ιστορικών παραδόσεών μας. Προσωποποίηση αυτής της αντιπροσώπευσης ήταν οι επιστήμονες της υπερορίας και των ομογενών μας. Συγκεκριμένα, στην περίπτωση μας, ο λόγος γίνεται για το μαθηματικό της ομογένειάς μας από την περιοχή της Τσάλκα της τότε Σοσιαλιστικής Σοβιετικής Δημοκρατίας της Γεωργίας, τον ακαδημαϊκό Τερσένοβ Σάββα του Αβραάμ - μέλους της Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ, καθηγητή του Πανεπιστημίου του Νοβοσιμπίρσκ. Το δημιουργικό έργο του στην καρδιά της σοβιετικής επιστήμης από τη θέση του υπεύθυνου της έδρας των Διαφορικών Εξισώσεων είχε αποτέλεσμα να κατέχει πρωτεύοντα ρόλο στη διάδοση της γνώσης και πέρα από την επικράτεια της Ρωσίας. Οι σχεδόν 30 μαθητές του, μία ολόκληρη μαθηματική σχολή, σήμερα κατέχουν ύψιστες θέσεις στην επιστημονική ιεραρχία. Είναι η σοβιετική κληρονομιά που άφησε πίσω του το ελληνικό αυτό πνεύμα, για να έρθει στη χώρα των θαυμαστών προγόνων του και, για τούτο και μόνο, ν' ανταλλάξει σήμερα τις δάφνες της γνώσης με το φωτοστέφανο της απαξίωσης από το ελληνικό κράτος του ευρωενωσιακού "πολιτισμού". Όσοι τον γνωρίσαμε όμως στην υπερορία δεχτήκαμε την επίδραση του κυριολεκτικά πάθους του για τα Μαθηματικά συνδεδεμένο με την υψηλή σοσιαλιστική κουλτούρα και ηθική της ανιδιοτελούς διάδοσης των γραμμάτων. Και πάλι η ιστορική παράδοση των Ελλήνων παρουσιάστηκε μπροστά μας ζωντανή, δεμένη με την πορεία της πνευματικής ανόρθωσης του γίγαντα - σοβιετικού λαού. Στη νεανική τότε σκέψη αυτός ο δεσμός αποτυπωνόταν στις φωτεινές εικόνες του Ευκλείδη και του Λομπατσέφσκι. Ο προσανατολισμός αυτός από τότε, από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, κράτησε σταθερά μέχρι σήμερα. Δίχως την ηθική πολιτιστική αυτή φόρτιση που αποκομίστηκε από το σοσιαλιστικό πολιτιστικό παρελθόν σίγουρα δε θα υπήρχαν οι δυνάμεις να βγει σε πέρας το έργο της έκδοσης των "ΔΙΑΛΕΚΤΩΝ" του Λομπατσέφσκι. Και μόνο η λογική της ανταγωνιστικότητας και η ακαδημαϊκή αδιαφορία αρκούσαν για να κόψουν το δρόμο.

Μέσα σ' αυτήν την πορεία προς τα "ΔΙΑΛΕΚΤΑ" το ανήσυχο μαθηματικό πνεύμα του μεταφραστή-επιμελητή Κώστα Φιλλιπίδη σαφώς προγραμματισμένα δημιούργησε και την επιστημονική υποδομή (ομολογουμένως στοιχει-

ωδώς επαρκή) για την ορθή και φυσιολογική υποδοχή τους. Με δεδομένη τη φιλοσοφική και ιστορική ανεπάρκεια της μαθηματικής παιδείας μας αλλά και υποταγμένης στις βασικές της κατευθύνσεις στο φετίχ των καπιταλιστικών εικόνων και πραγμάτων, είχε προχωρήσει προηγουμένως στην έκδοση δύο αμιγώς σοσιαλιστικών έργων θεμελιακής αξίας. Πρόκειται για τα βιβλία μεθοδολογίας των Μαθηματικών των **Ρίμπνικοφ Κ.Α.**⁵ και **Ιλιέβ Λ.Γ.**⁶. Έτσι τώρα τα "ΔΙΑΛΕΚΤΑ" αποτελούν το συγκεκριμένο ιστορικό προηγούμενο της σοσιαλιστικής μεθοδολογίας των Μαθηματικών και αντίστροφα. Τούτη η αξία τους είναι αναντικατάστατη. Φανταζόμαστε πως τα τρία αυτά έργα δημιουργημένα μέσα από μια αντίληψη για επιστήμη κοντά στο λαό, θα πρέπει να θεωρηθούν ως ενιαίο **υπόβαθρο** μαθηματικής σκέψης.

Όπως λέει ο λαός μας: ξυπόλυτοι στα αγκάθια δεν πρέπει να βαδίζουμε. Όντως το κυρίαρχο κοινωνικοπολιτιστικό και ιδεολογικό πεδίο, όπου οι έλληνες μαθηματικοί βαδίζουν, προφανώς δε φαντάζει φιλικό έδαφος για επιστημονικές αναζητήσεις στην υπηρεσία της ιστορίας και του τόπου. Ένας λόγος παραπάνω να εμβολιαστεί το προσδευτικό επιστημονικό ρεύμα της χώρας μας με τις ανατρεπτικές ορμές των πιο φωτεινών μυαλών του ανθρωπίνου γένους. Σ' αυτό το ιερό σκοπό συμβάλλει σημαντικά η έκδοση "**Ν.Ι. Λομπατσέφσκι - ΔΙΑΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ**", έστω κι αν ο αριθμός των αντίτυπων της έκδοσης αυτής είναι εξαιρετικά περιορισμένος, λόγω του επετειακού της χαρακτήρα. Οι ενδιαφερόμενοι πάντως ν' αποκτήσουν τα "**ΔΙΑΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ**" μπορούν ν' απευθυνθούν στα "**Θέματα Παιδείας**".

Φιλικός

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **Γιαννόφσκαγια Σ.Α.** "Περί της κοσμοαντίληψης του **Ν.Ι. Λομπατσέφσκι**". Το άρθρο πρωτοδημοσιεύτηκε στην περιοδική συλλογή "Ιστορικο-μαθηματικές ιστορικο-βιβλιογραφίες", βύπουσκ III. Μ., 1950. (Яновская С.А. "О мировоззрении Н.И. Лобачевского", Историко-математические исследования выпуск III, М., 1950.)

2. Μια πρώτη προσπάθεια να καλυφθεί αυτό το κενό εμφανίστηκε πρόσφατα με την εργασία, αποκρυστάλλωμα πολυετούς μελέτης, της **Μπιριοουκόβα Ν.Μπ.** "Η λογική σκέψη στη Γαλλία στο XVII με αρχές του XIX αιώνα. Γαλλικές προβλέψεις των ιδεών της Μαθηματικής Λογικής" (Бирюкова Н.Б. "Логическая мысль во Франции XVII - начала XIX столетий. Французские предвосхищения идей математической логики.", Москва, изд-во Комкнига, 2006.)

3. **Κάγκαν Β.Φ.** Ανασκόπηση του έργου "Γεωμετρικές μελέτες". Στο βιβλίο Λομπατσέφσκι Ν.Ι. "Γεωμετρικές μελέτες πάνω στη θεωρία των παραλλήλων". Μετάφραση, σχόλια, εισαγωγικά άρθρα και παρατηρήσεις του καθηγητή Β.Φ.Κάγκαν. Μ.-Λ., Εκδ. ΑΕ της ΕΣΣΔ, 1945. (Каган В.Ф. Обзор сочинения "Геометрические исследования". В кн. Лобачевский Н.И. "Геометрические исследования по теории параллельных". Перевод, комментарии, вступительные статьи и примечания проф. В.Ф. Кагана. М.-Л., Изд-во АН СССР, 1945.)

4. **Αρτεμιάδης, Νικόλαος Κ.** "Ιστορία των μαθηματικών. Από τη σκοπιά του μαθηματικού". ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Ακαδημία Αθηνών - 2000 ISBN: 960-7099-91-5 Σελίδες: 781.

5. **Ρίμπνικοφ Κ.Α.** "Εισαγωγή στη μεθοδολογία των Μαθηματικών", Θεσσαλονίκη, 1986.

6. **Ιλιέβ Λιομπομίρ Γκεοργκίεβ.** "Μαθηματικά και ανάπτυξη", Θεσσαλονίκη, 1988. (ИЛИЕВ Ljubomir Georgiev "Matematika I razvitie. Metodologichni problemi. Izdatelstvo Nayka I iskoustvo". Sofia, 1980.

ΓΙΝΕ ΚΙ ΕΣΥ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΗΣ

ΘΕΜΑΤΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Καταθέσεις χρημάτων:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
Αρ. Λογ.: 19079299194

Τηλ.: 210-8213430

e-mail: thematapaidias@mail.gr

Ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση:
Θέματα Παιδείας
Ταχ. Θυρίδα 31207
Τ.Κ. 10035 ΑΘΗΝΑ

Συνδρομή:

18 ευρώ, 35 η δίχρονη, 15 η φοιτητική